

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ จะกล่าวโดยสรุปถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่แผนกตรวจสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

- ช่วงที่ 1 การศึกษาปัญหาการพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- ช่วงที่ 2 การพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2.1 การสร้างระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
  - 2.2 การประเมินผลระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใช้ศึกษาในช่วงที่ 1
2. แบบประเมินความพึงพอใจต่อระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มาใช้บริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ ใช้ศึกษาในช่วงที่ 2
3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อระบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ ใช้ศึกษาในช่วงที่ 2
4. แบบประเมินการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยวิธี LATCH ใช้ศึกษาในช่วงที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านผู้ให้บริการ (หญิงหลังคลอด) ด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล) และด้านขั้นตอนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.1 การสร้างกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สรุปรจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ด้วยวิธี DEFEI

2.2 การประเมินผลกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประเมินผลได้จาก

2.2.1 การประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2.2 การประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ สรุปรจากความคิดเห็นของพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอด

2.2.3 การประเมินพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สรุปรจากแบบประเมินการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยวิธี LATCH วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ช่วงที่ 1 การศึกษาปัญหากระบวนการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1 ผลการศึกษาปัญหากระบวนการเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านผู้ให้บริการ (หญิงหลังคลอด) ด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล) และด้านขั้นตอนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนดำเนินการ พบว่า

1.1.1 ด้านผู้ให้บริการ (หญิงหลังคลอด) มีปัญหาในเรื่อง อุ่มลูกให้นมไม่ถนัดและคิดว่าน้ำนมมีน้อยไม่พอเลี้ยง มีปัญหาในอันดับสูงสุดและรองลงมา ซึ่งปัญหา 2 ข้อนี้อยู่ในระดับปานกลาง ควรได้รับการแก้ไขในกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.1.2 ด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล) เวลาและสถานที่

ด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล) มีปัญหาในเรื่องการเตรียมความพร้อมและความรู้ของพยาบาลผู้สอน และจำนวนครั้งที่เข้ากลุ่มสอน 1 ครั้ง มีปัญหาในอันดับ

สูงสุดและรองลงมา ซึ่งปัญหา 2 ข้อนี้อยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาในระดับน้อยมาก ดังนั้นในกระบวนการที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้น จึงให้พยาบาลเป็นผู้สอนและเข้ากลุ่มสอน 1 ครั้ง มีความเหมาะสมและให้พยาบาลเป็นผู้สอนและเข้ากลุ่มสอน 1 ครั้งในกระบวนการต่อไป

ด้านเวลา มีปัญหาในเรื่องพยาบาลสอนวิธีเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เวลา 19.00-20.00 น. เป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาในระดับน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่จะใช้ในกระบวนการต่อไป

ด้านสถานที่ มีปัญหาในเรื่องสภาพอากาศที่ไม่เหมาะสม (ร้อนหรือเย็นเกินไป) ขณะที่สอนสุขศึกษาของแผนกหลังคลอด เป็นปัญหาต่อการเรียนรู้ของท่านเป็นอันดับสูงสุด อยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นปัญหาในระดับน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่จะใช้ในกระบวนการต่อไป

1.1.3 ด้านขั้นตอนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีปัญหาในเรื่องการที่พยาบาลกำหนดให้ท่านเข้ารับฟังวิธีการสอนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงคนเดียว (ไม่รวมสามีและญาติ) เมื่อนำไปปฏิบัติทำให้ท่านขาดความมั่นใจและกำลังใจในการให้นมลูก และเป็นห่วงลูกขณะที่ต้องไปเข้ากลุ่มสอน เป็นอันดับสูงสุดและรองลงมาอยู่ในระดับมากและปานกลาง ซึ่งปัญหา 2 ข้อนี้ควรได้รับการแก้ไขในกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ช่วงที่ 2 การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ตอนที่ 1 ผลการสร้างกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาในช่วงที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่ม มาสร้างกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1.1 เตรียมสถานที่ ไม่มีเสียงรบกวน มิดชิด เป็นสัดส่วน บรรจุกคนได้ประมาณ 15 คน

1.2 เตรียมอุปกรณ์ ภาพพลิกเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.3 นัดหมายหญิงหลังคลอดและสามี

คลอดปกติ นัดหลังคลอด 8 ชั่วโมง

ผ่าตัดคลอด นัดหลังผ่าตัดคลอด 24 ชั่วโมง

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ

2.1 ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยเทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่ม ใน

เรื่อง

- 2.1.1 ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2.1.2 ความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2.1.3 การปฏิบัติตนของแม่หลังคลอดเพื่อให้มีน้ำนมเพียงพอสำหรับลูก
- 2.1.4 วิธีการให้นมลูกด้วยท่าต่าง ๆ ของหญิงหลังคลอด
  - การอุ้มให้นมแม่ในท่านั่ง
  - การอุ้มให้นมแม่ในท่านอน
- 2.1.5 บทบาทของพ่อในการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2.2 สาธิตท่าการอุ้มลูกเพื่อให้มีนมเพียงพอสำหรับลูก
- 2.3 แม่สาธิตย้อนกลับการอุ้มลูกเพื่อให้แม่มีน้ำนมเพียงพอ
- 2.4 อภิปรายกลุ่มในประเด็น
  - 2.4.1 บทบาทของพ่อที่ช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่
  - 2.4.2 ปัญหา/แนวทางแก้ไข
- 2.5 สรุป
  - 2.5.1 ความรู้ที่ได้รับและวิธีการแก้ไขปัญหา
  - 2.5.2 เสริมความมั่นใจในการปฏิบัติเพื่อให้มีน้ำนมเพียงพอ

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประเมินผล

1 วันก่อนกลับบ้าน

- 3.1 ประเมินการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วย LATCH SCORE เป็นรายบุคคล
- 3.2 ให้คำแนะนำการปฏิบัติในกรณีที่ผลการประเมิน ≤ 7 คะแนน
- 3.3 ให้กำลังใจและเสริมความเชื่อมั่นว่าต้องมีน้ำนมเพียงพอสำหรับลูกนานถึง

6 เดือน

*หมายเหตุ ขั้นที่ 2 ใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที

จากนั้นนำไปขอความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธี DELFI

จากข้อสรุปความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธี DELFI เพื่อค้นหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากฉบับร่าง 1 เป็นฉบับร่าง 2 ซึ่งมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน เช่นเดียวกันคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

- 1.1 เตรียมสถานที่ เป็นสัดส่วน และเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้ากลุ่ม

1.2 เตรียมอุปกรณ์ ภาพพลิกเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.3 นัดหมายแม่หลังคลอดและสามีและ/หรือญาติ

    คลอดปกติ นัดหลังคลอดอย่างน้อย 8 ชั่วโมง

    ผ่าตัดคลอด นัดหลังผ่าตัดคลอดอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ (ใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที)

2.1 ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยเทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่ม

    2.1.1 ประโยชน์ต่อแม่-ลูก

    2.1.2 ความสำคัญในการให้แม่-ลูกอยู่ด้วยกันตลอดเวลา

    2.1.3 การปฏิบัติตนเรื่องอาหาร การพักผ่อนและการดูแลเต้านม

    2.1.4 กระตุ้นการหลั่งน้ำนมด้วย 3ค คือ ดูดเร็ว ดูดบ่อย ดูดถูกวิธี และการ
    บีบเก็บน้ำนม

    2.1.5 วิธีการให้นมลูก

2.2 สาธิตทำการอุ้มให้นมลูก

2.3 แม่ฝึกปฏิบัติการอุ้มให้นมลูก

2.4 อภิปรายกลุ่ม

2.5 สรุป

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประเมินผล (ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที)

ก่อนกลับบ้าน 1 วัน

3.1 ประเมิน LATCH SCORE รายบุคคล

3.2 ผล LATCH SCORE ≤ 7 คะแนน ให้คำแนะนำและปฏิบัติซ้ำเป็นรายบุคคล

3.3 ผล LATCH SCORE ≥ 8 คะแนน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีประสิทธิภาพ

3.4 การนัดหมายครั้งต่อไป

    3.4.1 ผล LATCH SCORE ≤ 7 คะแนน นัด 1 สัปดาห์ที่คลินิกนมแม่

    3.4.2 ผล LATCH SCORE ≥ 8 คะแนน นัด 1 เดือนที่แผนกตรวจสุขภาพเด็กดี

3.5 ให้กำลังใจและเสริมความเชื่อมั่น ถ้าปฏิบัติตามคำแนะนำ แม่จะมีน้ำนมเพียงพอ

กระบวนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากฉบับร่าง 1 เป็นฉบับร่าง 2 มี 3 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน

โดยในขั้นที่ 1 ให้ปรับเรื่องการนัดหมายแม่หลังคลอดและสามี โดยเน้นความเป็นไปได้

จากคลอดปกติหลังคลอด 8 ชั่วโมงเป็นนัดหลังคลอดปกติ นัดหลังคลอดอย่างน้อย 8 ชั่วโมง

จากผ่าตัดคลอดนัดหลังผ่าตัดคลอด 24 ชั่วโมงเป็นนัดหลังผ่าตัดคลอดอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

ในขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที ให้เพิ่มความรู้ในเรื่อง 3ค คือ คุณเร็ว คุณบ่อย คุณถูกวิธี และวิธีบีบเก็บน้ำนม

2.1 ผลการประเมินผลกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประเมินผลจากแบบประเมินความพึงพอใจของหญิงหลังคลอดที่มารับบริการที่แผนกหลังคลอด แบบประเมินความพึงพอใจของพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอด และพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยวิธี LATCH

2.1.1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอด เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว แสดงให้เห็นว่ามีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชั้น พึงพอใจขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการอันดับสูงสุด ระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ พึงพอใจขั้นสรุปและประเมินผล และขั้นต่ำสุด ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ขั้นตอน

2.1.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอด มีความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแสดงความคิดเห็นว่าเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้โดยไม่มีข้อเสนอนะเพื่อปรับปรุงในทุกขั้นตอน

2.1.3 ผลการประเมินพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงหลังคลอด เป็นแบบประเมินมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ในขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง ร้อยละ 83.33 ในขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประเมินผล 1 วันก่อนกลับบ้านมีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ร้อยละ 96.67 สำหรับที่เหลือยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง ร้อยละ 3.33 นั้น ให้คำแนะนำและปฏิบัติซ้ำเป็นรายบุคคลจนกระทั่งได้ LATCH SCORE ≥ 8 คะแนน จึงจำหน่ายผู้รับบริการ (หญิงหลังคลอด) กลับบ้าน

สรุปผลการประเมินผลกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สรุปได้ว่า หญิงหลังคลอดมีความพึงพอใจต่อกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และพยาบาลประจำการ

แผนกหลังคลอดมีความคิดเห็นว่า เหมาะสมสามารถนำไปใช้กับหญิงหลังคลอดในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ และกระบวนการนี้สามารถนำมาใช้ปรับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างถูกต้อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาปัญหากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีปัญหาดังนี้

ด้านผู้รับบริการ มีปัญหาในเรื่องข่มลูกให้นมไม่ถนัด และคิดว่าน้ำนมมีน้อยไม่พอเลี้ยง จากการศึกษาพบว่า หญิงหลังคลอดที่มาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพนั้น ส่วนมากเป็นผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง และหลังคลอดในช่วง 1-2 วันแรกนั้น ยังเจ็บแผลอยู่ทั้งผู้ที่คลอดบุตรทางช่องคลอดและผ่าตัดคลอดบุตรทางหน้าท้อง จึงมีผลทำให้ข่มลูกให้นมไม่ถนัด และคิดว่าน้ำนมมีน้อยไม่พอเลี้ยง ซึ่งประเมินได้จากแบบประเมิน LATCH ตัว H และตัว L (กระทรวงสาธารณสุข. 2546)

ดังนั้น ปัญหาในด้านผู้รับบริการ ควรมีการศึกษาปัญหาและความต้องการ และมีการปรับกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมโดยใช้อุปกรณ์เข้าช่วยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อจะได้มีการพัฒนากิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามนโยบายของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ด้านขั้นตอนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีปัญหาในเรื่องการที่พยาบาลกำหนดให้ท่านเข้ารับฟังวิธีการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงคนเดียว (ไม่รวมสามีและญาติ) เมื่อนำไปปฏิบัติทำให้ท่านขาดความมั่นใจและกำลังใจในการให้นมลูก จากการศึกษาพบว่า หญิงหลังคลอดที่มาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์ มีการกำหนดให้หญิงหลังคลอดเข้ารับฟังวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงคนเดียว (ไม่รวมสามีและญาติ) เพื่อต้องการให้สามีและญาติช่วยดูแลบุตรให้ ทำให้หญิงหลังคลอดมีสมาธิในการรับฟัง ไม่เป็นห่วงบุตร แต่ในทางปฏิบัติจริงพบว่า หญิงหลังคลอดต้องการให้สามีและญาติรวมทั้งบุตรเข้ารับฟังวิธีการสอนนี้ด้วย เพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความมั่นใจและกำลังใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของเกษร ลักษิตานนท์ (2532) ที่พบว่ากลุ่มสตรีที่ได้รับแรงสนับสนุนจากสามี มีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตัวต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภภัทร ศรีไทย (2530) ที่พบว่า สามีบุคคลในบ้าน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และข่าวสารต่าง ๆ ช่วยเอื้ออำนวยเป็นแรงเสริมให้กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมด้านสิ่งสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการให้นมแม่อย่าง

ต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนาวดี บุญญาประथा (2536) ที่พบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจและการช่วยเหลือสนับสนุนจากสามี ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสรัญญา จิตร์เจริญ (2537) ที่พบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่ทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวินิคอฟและแบร์ (Winikoff and Baer, 1980) ที่พบว่า การให้ความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนมแม่ของเจ้าหน้าที่ในระหว่างที่สตรีตั้งครรภ์และไปฝากครรภ์ มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และหลังคลอดทำให้แม่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของลาดา (Lada, 1972) ที่พบว่าแม่ที่เลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง มีความสัมพันธ์กับการได้รับข้อมูลข่าวสารและมีความสัมพันธ์กับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้วย และในด้านการเป็นห่วงบุตรขณะเข้าฟังวีดิทัศน์นั้น เป็นห่วงบุตรกลัวว่าจะร้องหิวนมไม่มีผู้ดูแล สำหรับหลังคลอดนั้นต้องการให้แม่และลูกอยู่ด้วยกันตลอด 24 ชั่วโมง ถ้ามีการแยกจากกันเป็นเวลานานเป็นชั่วโมง จะทำให้ลูกพบกับความอ้างว้างอย่างกะทันหัน จะเป็นการทำร้ายจิตใจของลูก แต่ถ้าลูกได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ได้รับความอบอุ่นอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้พันธะผูกพันระหว่างแม่และลูกเป็นความผูกพันที่ยิ่งใหญ่และเหนียวแน่นที่สุด (ศิริพร กัญชนะและนฤมล ธีระรังสิกุล, 2533)

ดังนั้น ปัญหาในด้านขั้นตอนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ควรมีการศึกษาปัญหาและความต้องการ และมีการปรับกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมโดยให้สามีและบุตรเข้ารับฟังการสอนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อจะได้มีการพัฒนากระบวนการโดยมีพยาบาลเป็นที่ปรึกษา โดยเน้นครอบครัวให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนตามนโยบายของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

2. ผลการพัฒนากระบวนการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม้ว่าจะมีการกำหนดกิจกรรมจากปัญหาที่ได้จากการศึกษาช่วงที่ 1 อย่างตรงประเด็นเพื่อนำไปแก้ปัญหาตามฉบับร่าง 1 ไปขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธี DEFEI ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาที่ยังพบข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขจึงต้องปรับเปลี่ยนจากฉบับร่าง 1 เป็นฉบับร่าง 2 ทั้งนี้เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการจากการให้คำปรึกษารายกลุ่มอย่างแท้จริง

การประเมินผลการพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ชั้นที่ 1 ชั้นเตรียมการ ในเรื่องการเตรียมสถานที่ เป็นสัดส่วนและเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้ากลุ่ม การเตรียมอุปกรณ์ ภาพ

พลิกเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการนัดหมายแม่หลังคลอดและพ่อและ/หรือญาติผู้ใหญ่ โดยคลอดปกติหลังคลอดอย่างน้อย 8 ชั่วโมง และผ่าตัดคลอดคนหลังผ่าตัดคลอดอย่างน้อย 24 ชั่วโมงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซิดกานต์ เจริญ และคณะ (2535) ที่พบว่าเมื่อนำวิธีการสอนอย่างมีแบบแผนไปประยุกต์ใช้ โดยจัดเตรียมสถานที่สำหรับการสอนให้เป็นสัดส่วน และจัดหาสื่อการสอน เช่น ภาพพลิก จะมีการรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การคลอดดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีแบบแผน และความพร้อมในการทำหน้าที่ตามปกติภายหลังคลอดแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P < 0.05$ ชั้นที่ 2 ชั้นดำเนินการ (ใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที) โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้ ชั้นที่ 1 ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยเทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่ม โดยเจ้าหน้าที่ทุกคนผ่านการอบรมการให้คำปรึกษารายกลุ่มผู้ป่วยโรคเอดส์ และผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ชั้นที่ 2 สาธิตทำการอุ้มให้นมลูก ชั้นที่ 3 แม่ฝึกปฏิบัติการอุ้มให้นมลูก ชั้นที่ 4 อภิปรายกลุ่ม ชั้นที่ 5 สรุป พบว่าวิธีการสอนใช้เทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่มหญิงหลังคลอดมีความพึงพอใจมาก ส่วนความรู้ที่ได้รับในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติตนพึงพอใจมากที่สุด ส่วนในเรื่องบทบาทของพ่อที่ช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่พึงพอใจมาก สรุปว่าชั้นที่ 2 ชั้นดำเนินการ ทั้ง 5 ขั้นตอนในภาพรวมมีความพึงพอใจมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของซิดกานต์ เจริญและคณะ (2535) ที่พบว่าเมื่อนำวิธีการสอนอย่างมีแบบแผนเมื่อนำไปประยุกต์ใช้โดยเตรียมเจ้าหน้าที่สำหรับรับผิดชอบโดยเฉพาะ จะมีการรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การคลอดดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีแบบแผน และความพร้อมในการทำหน้าที่ตามปกติภายหลังคลอดแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P < 0.05$ สอดคล้องกับงานวิจัยของประพิศ พิจิตรปรีชา (2539) ผลการวิจัยพบว่า การจัดโปรแกรมสุขศึกษา โดยนำกระบวนการกลุ่มมาประยุกต์ใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการให้สามีมีบทบาทในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้มารดามีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้มีพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของฮัฟแมน (Haffman, 1992) ที่พบว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถ้ากระทำผ่านเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และปรับปรุงวิธีการปฏิบัติของโรงพยาบาลให้ถูกต้องจะมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการเพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในอนาคต ชั้นที่ 3 สรุปและประเมินผล (ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที) ก่อนกลับบ้าน 1 วัน ให้ประเมิน LATCH SCORE รายบุคคล ถ้าผล LATCH SCORE ≤ 7 คะแนน ให้คำแนะนำและปฏิบัติซ้ำเป็นรายบุคคล ถ้าผล LATCH SCORE ≥ 8 คะแนน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มี

ประสิทธิภาพ และมีการนัดหมายครั้งต่อไป ถ้าผล LATCH SCORE ≤ 7 คะแนน นั้ค 1 สัปดาห์ที่คลินิกนมแม่ และถ้าผล LATCH SCORE ≥ 8 คะแนน นั้ค 1 เดือนที่แผนกตรวจสุขภาพเด็กดี พร้อมทั้งให้กำลังใจและเสริมความเชื่อมั่น ถ้าปฏิบัติตามคำแนะนำจะมีน้ำหนักเพียงพอสำหรับเลี้ยงลูกนาน 6 เดือน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล ทวีศรี (2535) พบว่าการให้นมแม่ในระยะหลังคลอดและแนวทางแก้ปัญหาบางประการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามมี บุคคลในครอบครัว ตลอดจนบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข ต้องเป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนมารดาให้เลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง โดยที่บุคลากรทุกคนจะต้องมีทัศนคติที่ดีมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ช่วยทำให้หญิงหลังคลอดและพยาบาลประจำการแผนกหลังคลอดมีความพึงพอใจในทุกขั้นตอนและสามารถปรับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนากระบวนการพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้

2.1 กระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นดำเนินการสร้างตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาจากเอกสาร หลังการจัดการสอนโดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษารายกลุ่ม หลังจากสร้างแล้วได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ทั้งเนื้อหา ภาษา รูปแบบการจัดกิจกรรม โดยผู้ตรวจได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ผู้วิจัยมาปรับปรุง เมื่อปรับปรุงแล้วผู้วิจัยได้นำกลับไปให้ประธานและกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งจึงนำไปทดลอง

2.2 กระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งมีการดำเนินงานตามขั้นตอนที่จะสำเร็จได้ต้องอาศัยการสนับสนุนทางสังคมของเพนเคอร์ (1996) นั้น ครอบคลุมความจำเป็นในการช่วยเหลือและยอมรับซึ่งกันและกันจากกลุ่มเครือญาติและกลุ่มมิตรภาพ

2.3 มีการเสริมแรง โดยฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ ทำให้ผู้รับบริการตื่นตัว การเสริมแรงทำให้เกิดความกระตือรือร้น และมีความตั้งใจในการปฏิบัติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมแรงทางบวกจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการเสริมแรงทางลบ จากการที่ให้ผู้รับบริการปฏิบัติเอง โดยมีพยาบาลเป็นผู้ช่วยในระยะแรกทำให้ผู้รับบริการสามารถปรับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของธอร์นไคค์ และทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ ซึ่งประสาท อิศรปริศา (2538) สรุปว่า

การที่คนเรามีการฝึกบ่อย ๆ และมีการเสริมแรงทางบวก เราข่อมทำสิ่งนั้นได้ดี การทำซ้ำ ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ จะต้องเป็นการกระทำที่ได้รับทราบผล และผู้กระทำต้องมีแรงจูงใจ มีความพร้อม และพอใจ ซึ่งผู้กระทำต้องเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนกระทำนั้น การฝึกปฏิบัติจึงจะก่อให้เกิดความรู้ และทำการวิเคราะห์พฤติกรรมที่พึงประสงค์ออกมา จะได้พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้อย่าง ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่จะนำไปใช้

1.1 ก่อนที่จะนำกระบวนการไปใช้ พยาบาลผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจกับขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติ โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ในกระบวนการ เพื่อที่จะได้ดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 พยาบาลผู้สอนจะต้องเตรียมเอกสารและสื่อให้พร้อม ตลอดทั้งการนัดหมาย ผู้รับบริการและสามีก่อน

1.3 พยาบาลผู้สอนควรผ่านการอบรมวิธีการใช้กระบวนการ เพื่อนำไปสู่การใช้ กระบวนการที่ดีและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ในการพัฒนากระบวนการ ผู้พัฒนาต้องมีความรู้ในการพัฒนา กระบวนการและขั้นตอนของกระบวนการเป็นอย่างดี จึงจะทำให้กระบวนการที่สร้างขึ้นมี ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน

2.2 ควรติดตามประเมินผลหญิงหลังคลอดที่ผ่านกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ที่สร้างขึ้นนี้ว่ามีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยาวนานเท่าใด